

Problematische jeugdgroepen

M.N. Tong Sang en L. Loef*

Handboek Kinderen & Adolescenten (december 2008)

Inhoud

- [Inleiding](#)
- [Problematische jeugdgroepen](#)
- [Psychosociale aspecten](#)
- [Achtergronden en mogelijke oorzaken](#)
- [Signalen voor groepslidmaatschap](#)
- [Maatregelen en preventie](#)
- [Prognose](#)
- [Samenvatting en conclusie](#)
- [Literatuur](#)
- [Adressen](#)

Inleiding

Jeugdbende pleegt rooftochten op fietsen

GANSHOREN/JETTE (België)—Een jeugdbende heeft het de jongste dagen in Ganshoren en omgeving gemunt op fietsen. De jongeren zetten brutale rooftochten op om fietsers met geweld te beroven. Zondagmiddag sloegen ze toe. Omstreeks 13.30 uur reden twee jongeren met de fiets door een park aan de Wereldtentoonstellingslaan. Plots werden zij door vijf jongeren verplicht om te stoppen. Ze werden omsingeld en bedreigd. Zij moesten hun fietsen afgeven.

Vier uur later werd Robin (13) slachtoffer van de fietsendieven. Hij werd in een park aan de Laarbeeklaan in Jette door zes jongeren omsingeld. Een van de belagers greep Robin bij de keel en gooide hem tegen de grond terwijl een andere aanrander de kabel van de snelheidsmeter van de fiets met een springmes doorknipte.

Bij een zoektocht in de omgeving konden vier minderjarigen en een 18-jarige uit Sint-Jans-Molenbeek worden ingerekend. Een van hen had nog de snelheidsmeter en de bel van Robins fiets bij zich. De gestolen fiets werd bij een van de verdachten teruggevonden.

Uit het onderzoek is gebleken dat een 16-jarige bij de twee fietsovervallen betrokken was. Hij werd samen met twee anderen ter beschikking gesteld van het parket (Uit: *Het Volk*, 14-05-2008).

Amsterdamse politie pakt opnieuw leden jeugdbende

AMSTERDAM (Nederland)—De politie heeft donderdag in Amsterdam opnieuw twee jongens aangehouden die tot een criminele jeugdbende zouden behoren. De verdachten zijn 15 en 18 jaar oud. De afgelopen weken hield de politie al achttien andere vermeende leden van de groep aan, aldus een woordvoerder vrijdag. De bende zou vooral vanuit de Diamantbuurt in het stadsdeel Oud-Zuid hebben geopereerd. De leden hebben zich volgens de politie beziggehouden met georganiseerde drugshandel en overvallen. Ook zouden ze op een muur op het Smaragdplein een dodenlijst met namen van politieagenten hebben geschreven.

De jongens zijn in de leeftijd van 15 tot 25 jaar. Vier van hen zitten nog vast. De anderen zijn op vrije voeten, maar gelden wel nog als verdachten. De politie hield de afgelopen weken overigens ook tien personen aan die drugs van de bende zouden hebben gekocht. (...). (Uit: *de Volkskrant*, 18-04-2008).

Vriendengroepen spelen een belangrijke rol in het leven van adolescenten en hebben een grote invloed op hun ontwikkeling. Vrienden leveren een jongere informatie over wie hij is en hoe hij zich hoort te gedragen. Groepen zijn een van de belangrijkste socialisatiebronnen voor jongeren. Een van de manieren van tijdverdrijf van deze jeugdgroepen is het gezamenlijk rondhangen. Groepsdruk kan leiden tot het vertonen van ongewenst of problematisch gedrag, zeker als de ouders erin falen op een constructieve wijze corrigerend op te treden. In veel steden bevinden zich jeugdgroepen die hinder of overlast veroorzaken of zelfs crimineel actief zijn. Zoals al in de eerste helft van de vorige eeuw werd geconstateerd is criminaliteit vaak een collectieve activiteit. Uit diverse onderzoeken blijkt verder dat jonge daders aanmerkelijk vaker samen op pad gaan dan oudere daders (o.a. [McCord & Conway, 2002](#)). Een groot deel van de **jeugdcriminaliteit** vindt dan ook in groepsverband plaats. Problemen rond jeugdgroepen zijn de laatste jaren in omvang toegenomen en serieuzer van aard geworden ([Van Gemert, 2002](#)). Dit hoofdstuk gaat over dergelijke problematische jeugdgroepen, jongeren die zich ophouden in openbare ruimten en voor hinder, overlast en/of criminaliteit zorgen. Er wordt besproken welke factoren een rol spelen bij het vertonen van problematisch gedrag in groepsverband en welke preventieve en repressieve maatregelen er voorhanden zijn.

Problematische jeugdgroepen

Binnen de totaalgroep problematische jeugdgroepen wordt onderscheid gemaakt naar ernst van de problematiek. Oplopend in ernst worden de volgende drie categorieën genoemd: hinderlijke, overlastgevende en criminele

jeugdgroepen ([Beke e.a., 2006](#)). Verder bestaat er verschil tussen bendes (straatbendes en jeugdbendes) en gangs. Leden van problematische jeugdgroepen zijn over het algemeen mannelijk. In veel mindere mate maken meisjes ook deel uit van een dergelijke groep. Er bestaan echter wel gangs die alleen uit meisjes bestaan. De etniciteit van leden van jeugdgroepen is divers en verschilt per type en aard van de groep. Uit onderzoek van Beke, Van Wijk en Ferwerda (2006) blijkt dat bijna de helft van de problematische jeugdgroepen multicultureel is samengesteld. Jeugdgroepen met een geheel niet-Nederlandse of niet-Vlaamse samenstelling zijn de meest problematische groepen.

Hinderlijke groepen

Hinderlijke jeugdgroepen laten de minst ernstige vormen van problematisch gedrag zien. De belangrijkste bezigheid van deze jongeren is het bewust of onbewust veroorzaken van overlast. Hierbij moet gedacht worden aan rondhangen in groepen, het provoceren van mensen en het veroorzaken van geluidsoverlast. Ook het overtreden van verkeersregels kan hiervan deel uitmaken. Dergelijke groepen bestaan uit circa tien tot twintig jongeren tussen de 13 en 16 jaar oud die in hun eigen wijk op een of meer plekken geregeld samenkomen en rondhangen. Hun achtergrond is over het algemeen Nederlands of Vlaams. Hoewel er in deze groepen wel sprake is van jongeren die de leiding hebben, is die leidersrol meestal niet erg expliciet. Jongeren in dit soort groepen hebben in de regel een goede dagbesteding: ze gaan naar school (alle typen niveaus) of ze hebben een baantje. Het alcohol- en softdrugsgebruik valt bij hinderlijke jeugdgroepen relatief mee. Zo'n groep bestaat doorgaans enkele jaren en verdwijnt dan weer. Het aantal politiecontacten van jongeren uit dit soort groepen is over het algemeen beperkt. Een klein aantal maakt zich schuldig aan (veelal lichte) gewelds- en (in mindere mate) vermogensdelicten. Leden van deze groepen zijn nog relatief gevoelig voor autoriteit en redelijk goed te corrigeren.

Overlastgevende groepen

Overlastgevende groepen lijken qua omvang, opleidingsniveau en leeftijd sterk op hinderlijke groepen. Wel is het in deze groepen vaker zo dat jongeren hun school niet hebben afgemaakt en werkloos zijn. Jongeren uit deze groepen hebben diverse etnische achtergronden. Overlastgevende jeugdgroepen houden zich op meerdere plekken op en opereren minder wijkgebonden. Het alcoholgebruik is fors en ook het gebruik van soft- en harddrugs komt meer voor. De samenhang van deze groepen is hechter dan die van hinderlijke groepen en ze bestaan langer. Ook is er meer eenduidigheid over de leidende rol van bepaalde leden. Binnen de groep vinden weinig wisselingen plaats en er is een veel kleinere instroom van nieuwe leden in de groep. Jongeren uit deze groep komen vaker in aanraking met de politie voor zaken als openlijke geweldpleging en lichte mishandeling.

Criminele groepen

Criminele groepen zijn in vele opzichten anders dan de hinderlijke en overlastgevende groepen. Zo is de groeps grootte ongeveer dertig en is er een grote spreiding in leeftijd (tussen de 12 en 25 jaar). Opvallend aan criminele jeugdgroepen is dat ze voor circa 60 procent bestaan uit familierelaties. Het opleidingsniveau van de leden is erg laag, het grootste gedeelte heeft alleen basisonderwijs of speciaal onderwijs (in Vlaanderen buitengewoon onderwijs) gevolgd. Veel leden zijn vroegtijdige schoolverlaters, spijbelen of hebben gespijbeld. Daarnaast zijn veel jongeren werkloos. De etniciteit van jongeren uit criminele groepen is vaak gemengd of de groep bestaat helemaal uit jongeren van dezelfde (buitenlandse) afkomst. Criminele groepen opereren op diverse plekken, soms zelfs regionaal of landelijk. Alcohol- en drugsgebruik is gewoon, veel van dit soort groepen handelen in drugs en het is bij hen gebruikelijker dan bij de andere groepen om bewapend te zijn. Zij maken zich verder onder meer schuldig aan zware vormen van geweldpleging en diefstal met geweldpleging. Een groot verschil tussen criminele groepen en de andere twee groepen is dat in deze groep criminaliteit gepleegd wordt vanwege het (financiële) gewin in plaats van de kick of het verwerven van aanzien.

Bendes

Binnen bovengenoemde typen gezelschappen bestaan groepen die een duidelijke structuur, hoge hechtheid, goede organisatie en gesloten hiërarchie hebben, waarbij het collectief belang boven het individueel belang staat. Deze categorie jeugdgroep wordt een bende genoemd. De regio Haaglanden definieert een jeugdgroep als jeugdbende wanneer een groep van drie of meer jongeren, die met elkaar verbonden zijn op grond van ras, land van herkomst, cultuur of territorium, regelmatig met elkaar omgaan en daarbij vooral het doel hebben criminele activiteiten te ontplooiën. Een kenmerk van een bende is dat criminaliteit gepleegd wordt vanuit een financieel motief. Binnen de term bende wordt nog onderscheid gemaakt tussen straatbendes en jeugdbendes. Een *straatbende* is een jeugdgroep die vooral onder de overlastgevende jeugdgroepen te vinden is. Criminaliteit wordt binnen deze bende voornamelijk gepleegd voor het verwerven van status en aanzien. De leden hebben een excessieve levensstijl waarbij het duidelijk is dat deze met criminele gelden wordt gefinancierd. *Jeugdbendes* vinden we onder de criminele jeugdgroepen. Vermoedelijk glijden leden van jeugdbendes langzaam af tot de georganiseerde misdaad. Jeugdbendes opereren liever onopvallend voor de buitenwereld. Criminaliteit is voor deze groepen dé inkomensbron. Zij plegen dan ook met name delicten met een lage pakkans en een hoog rendement. Zij maken zich vooral schuldig aan vermogensdelicten als afpersing en diefstal met geweld. Daarnaast houden zij zich bezig met drugshandel en het aanzetten tot prostitutie. Dit vereist een goede organisatie en voorbereiding.

Gangs

Gangs zijn bendes die zich onderscheiden door uiterlijke kenmerken. Zo gebruiken gangs symbolen die verschillen van die van andere gangs. Ze opereren onder een specifieke naam, gebruiken bepaalde kleuren, dragen karakteristieke/typerende kleding en onderscheiden zich door tatoeages, het gebruik van graffiti, handgebaren en voculaire. Symbolen zijn gecodeerde boodschappen, die specifieke kennis vereisen om ze juist te kunnen lezen.

In Nederland en Vlaanderen zijn er tegenwoordig jeugdgroepen die ook gebruikmaken van Amerikaanse gangsymbolen. Zij lijken te houden van hiphopmuziek en in het bijzonder 'gangsta' rap. De jongeren hebben een beeld gekregen van Amerikaanse gangs door naar die muziek, clips en films te luisteren en te kijken en dit beeld hebben zij in zekere mate overgenomen. De meest bekende gangs in Nederland zijn de uit Los Angeles overgewaaide *Crips* die zich onderscheiden met de kleur blauw, en de *Bloods* die zich onderscheiden door het dragen van rode kleding en bandana's. Deze laatste bende pleegt overvallen, verkoopt drugs en is in het uitgaansleven berucht om vechtpartijen met de rivaliserende *Crips*. Over gangs in Vlaanderen is nog weinig bekend. In het midden van de jaren negentig leek de gangsymboliek in Nederland met name de Surinaamse en Antilliaanse jongeren aan te spreken. Nu is rapmuziek ook onder jongeren van andere etniciteiten, zoals de Marokkaanse, populair. Op veel muren in grote steden zijn woorden als Tupac (de in een 'driveby shooting' vermoorde rapper) en Westside (het kamp waartoe hij behoorde) te vinden. Amerikaanse rappers als The Game en 50 Cents fungeren als voorbeeld. De jongeren imiteren hen door hun gedrag in videoclippen na te doen, dezelfde kleding te dragen, op dezelfde wijze op de foto te gaan enzovoort.

Prevalentie

Het is niet eenvoudig om inzicht te krijgen in het bestaan, de omvang en de aard van problematische jeugdgroepen. Een landelijk onderzoek naar bendes in Nederland en België ontbreekt. Een aantal (middel)grote Nederlandse gemeenten heeft wel zicht op het bestaan van hun jeugdgroepen. Beke en anderen (2006) hebben onderzoek gedaan naar jeugdgroepen in vijf middelgrote gemeenten in Nederland. In totaal zijn er 113 problematische jeugdgroepen signaleerd, waarvan er 44 als hinderlijk, 51 als overlastgevend en 18 als crimineel worden getypeerd. Echter, dit onderzoek geeft slechts een beeld van de zichtbare jeugdgroepen. Vermoedelijk ligt het aantal van met name criminele jeugdgroepen hoger. Tabel 1 geeft per type jeugdgroep het percentage groepsleden weer dat is opgepakt door de politie.

Tabel 1. Politiecontacten in Nederland naar type groep, in procenten.

	hinderlijke jeugdgroepen	overlast gevende jeugdgroepen	criminele jeugdgroepen
geen jongeren opgepakt	26%	2%	0%
één of twee jongeren van de groep zijn opgepakt	42%	37%	17%
meerdere jongeren van de groep zijn opgepakt	28%	57%	83%
onbekend	5%	4%	0%

Bron: Beke e.a., 2006

De landelijke politiemonitor uit 1997 wijst uit dat het aantal respondenten dat aangeeft dat overlast van groepen jongeren in hun ogen vaak voorkomt op 11,9 procent ligt. Een onderverdeling naar politieregio's toont aan dat dit percentage hoger is in (groot)stedelijke regio's dan in minder stedelijke regio's.

Alhoewel de exacte cijfers ontbreken, lijken de *Bloods* en de *Crips* in Nederland met meer dan duizend leden vertegenwoordigd (*Spits*, 13-04-2007). Daarnaast bestaan er nog diverse andere bendes die steeds groter lijken te worden. Het aantal jongeren dat zich aangetrokken voelt tot de gangcultuur lijkt de afgelopen jaren gestegen. Hoewel er geen landelijk onderzoek is gedaan, bestaan er in België wel enige cijfers. In Brussel blijken in 2001 1027 jongeren lid te zijn van een van de 86 criminele jeugdbendes in Brussel (*De Standaard*, 13-10-2001).

Psychosociale aspecten

Veel ouders zijn niet op de hoogte van het feit dat hun kind lid is van een problematische jeugdgroep. De belangrijkste reden hiervoor lijkt te zijn dat het groepsgebeuren plaatsvindt binnen de vrije tijd van de jongeren, waar volgens de jongeren hun ouders in principe niets mee te maken hebben. De gevolgen van het lidmaatschap van een problematische jeugdgroep kunnen aanzienlijk zijn, zowel voor de jongere, zijn of haar omgeving als voor de maatschappij. Lidmaatschap kan gepaard gaan met problemen op school, in het gezin, op het werk en met de financiën. Probleemgedrag van de jongere kan bij ouders(s)/opvoeder(s) leiden tot onbegrip, waardoor er over en weer verwijten en beschuldigingen worden geuit. Dit kan tot gevolg hebben dat de jongere nog meer gaat neigen naar de jeugdgroep, omdat hij zich onbegrepen voelt door zijn ouders. Op deze wijze komt de jongere terecht in een neerwaartse spiraal, met mogelijk ernstige gevolgen. Het risico is groot dat een jongere die crimineel actief is of ernstige overlast veroorzaakt, met de politie in aanraking komt. Dit kan leiden tot strafrechtelijke vervolging.

Politie- en justitiecontact kan een stigmatiserende werking hebben en heeft een negatieve invloed op het toekomstperspectief van de jongere.

Zoals de typering van de jeugdgroepen al aangeeft, zorgen deze groepen voor veel overlast en hinder. Ze veroorzaken veel maatschappelijke onrust en gevoelens van onveiligheid. Daarnaast leveren de groepen die zich bovendien schuldig maken aan criminele activiteiten, de samenleving als geheel een grote financiële kostenpost op. Een jeugdgroep kan op straat voor zowel fysieke als sociale overlast zorgen. Hierbij moet gedacht worden aan plassen in portieken, alcohol en drugs gebruiken en verhandelen op straat, troep achterlaten en voorbijgangers ongewenst aanspreken.

Jeugdgroepleden kunnen een bedreigende en imponerende houding aannemen, waardoor bewoners zich onveilig gaan voelen. Winkeldiefstal brengt voor winkeliers financiële schade met zich mee. Door dit soort intimiderende en criminele activiteiten ontstaat er steeds meer wrijving tussen de jeugdgroepleden en buurtbewoners en winkeliers.

Achtergronden en mogelijke oorzaken

Risicofactoren

Er bestaan diverse met elkaar samenhangende omstandigheden op sociaal, psychisch en biologisch vlak die voor jongeren het risico vergroten om lid te worden van een problematische jeugdgroep. Veel van deze factoren zijn dezelfde als voor het ontstaan van probleemgedrag in het algemeen, namelijk een lage sociaaleconomische status van het gezin en een problematische thuissituatie. Een schoolcarrière kan worden beheerst door problemen als onderpresteren, spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten. Wanneer zo'n jongere bovendien opgroeit in een omgeving waar middelen- en geweldgebruik plaatsvindt, dan is er sprake van een opeenstapeling van factoren die de drempel om zich aan te sluiten bij een problematische jeugdgroep en delinquent gedrag te vertonen erg laag maakt.

Daarnaast spelen ook factoren een rol als opstandigheid en zich afzetten tegen heersende normen, behorend bij de leeftijdsfase. Een groep geeft status en aanzien, het gevoel ergens bij te horen en helpt bij het zoeken naar een eigen identiteit. De jongere zet zich af tegen volwassenen en de maatschappij en het horen bij een groep geeft zekerheid en structuur, een zekere veiligheid anders te kunnen zijn. Door zich aan te sluiten bij een jeugdgroep kunnen de jongeren zich onderscheiden van degenen die geen lid zijn.

Groepsvorming

Er is, ook in Amerika, nog maar weinig systematisch onderzoek gedaan naar de vraag waarom, hoe en onder welke omstandigheden een jongere zich aansluit bij een problematische jeugdgroep. Het ontstaan van groepen lijkt meer te berusten op toeval dan op een vooropgezet plan. Volgens [Jankowski \(1991\)](#) zijn de motieven om lid te worden van een bende zeer divers: materiële inkomsten, recreatie, bescherming, afzetten tegen het gangbare levensperspectief, bij een gemeenschap horen en aan de verwachtingen van een gemeenschap willen voldoen. Daarnaast zouden volgens Nederlands onderzoek ook statusverwerving ([Van Gemert & Wiersma, 2000](#)) en verveling ([Van Gemert & Fleisher, 2002](#)) motieven zijn voor groepslidmaatschap. Er is nog weinig bekend over de manier waarop zo'n groep na enige tijd weer uiteenvalt. Ook vanuit het individu bekeken is het nog onduidelijk waarom en onder welke omstandigheden een jongere het bendeleven verlaat of overstapt naar een meer problematische jeugdgroep. Ouder worden lijkt bij te dragen aan het verlaten van een groep, alsmede het krijgen van een stabiele liefdesrelatie. Dit lijkt te gelden voor zowel jongens als meisjes.

Groepsfactoren

Andere niet-problematische jeugdgroepen laten ook antisociaal gedrag zien, ze gebruiken softdrugs, spijbelen en plegen stafbare feiten. Het verschil is dat leden van problematische jeugdgroepen geen (geaccepteerd) leeftijdsadequaat gedrag vertonen. De mate waarin en de leeftijd waarop jongeren probleemgedrag vertonen en de ernst en persistentie ervan, passen niet binnen een normaal opgroeiproces. Er zijn diverse groepsfactoren die een rol spelen bij de ernst van probleemgedrag.

Alcohol en drugs

Beschreven werd al dat bij problematische jeugdgroepen het gebruik van alcohol en drugs niet ongebruikelijk is. Zoals bekend kunnen dergelijke middelen ontremmend werken op het antisociale gedrag en eventuele morele bezwaren wegnemen.

Subgroepen

Binnen de groepen bestaan subgroepen die zich ieder met een ander soort criminaliteit bezighouden. Oudere jongeren lijken zich vooral bezig te houden met drugsdelicten, waar jongere leden zich vooral schuldig maken aan vermogensdelicten, met daarbij soms gebruik van geweld. Bij hinderlijke groepen worden subgroepen met een zwaarder afwijkend criminaliteitspatroon in eerste instantie gecorrigeerd. Dit kan leiden tot een vermindering van het criminele gedrag, maar ook tot een afscheiding van de subgroep. Bij criminele groepen wordt het zwaardere

afwijkende criminele gedrag juist geïncorporeerd, hetgeen leidt tot een versterkende werking of een verdeling van de werkzaamheden. Overlastgevendende groepen zitten hier tussenin.

Hechtheid

De hechtheid en organisatiegraad van de jeugdgroep bepalen wat voor criminaliteit wordt gepleegd en hoe. De wijze waarop de groep ten opzichte van buitenstaanders de nadruk legt op een wij- versus zij-perspectief, komt ook goed tot uiting in het taalgebruik. In sommige gevallen bepaalt een gemeenschappelijke achtergrond de hechtheid van de groep ten opzichte van buitenstaanders. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de buurt waarin ze wonen, etniciteit, muziek, familiebanden, maar ook een bepaalde sport.

Solidariteit

De mate waarin jongeren onderling solidair zijn, wordt bepaald door een mogelijke doorkruising van het eigenbelang en heeft ook weer te maken met de mate van hechtheid binnen de groep. Solidariteit versus eigenbelang en 'zwijgplicht' jegens buitenstaanders, zijn per jeugdgroep anders verdeeld.

Organisatiegraad en planning

De jeugdgroepen die voor minder ernstige overlast zorgen lijken een minder georganiseerde en planmatige structuur te hebben dan de meer problematische jeugdgroepen. De sterkte van de organisatiegraad en de mate waarin criminele groepen hun acties plannen, hangen samen met andere 'partners in crime' en het niveau waarop de strafbare feiten zich afspelen.

Hiërarchie

Vaak is er in jeugdgroepen sprake van informeel leiderschap. Het woord 'leider' of 'leiderschap' lijkt echter voor leden van een jeugdgroep een negatieve connotatie te hebben. In de adolescentie waarin verzet wordt getoond tegen autoriteit is het niet wenselijk dat een leider wordt gevolgd. Jeugdgroepen met een duidelijke hiërarchie lijken ernstigere vormen van crimineel gedrag te vertonen.

Groepswisselingen

In alle groepen vinden er wisselingen in de samenstelling plaats. Een gangbare manier om bij een groep te komen is door gewoon bij de aanhang te gaan staan en niet al te opvallend of bijdehand te doen. Nieuwelings starten in principe onderaan in de groep, maar kunnen zich na verloop van tijd inwerken in bijvoorbeeld de harde kern. Om diverse redenen verlaten jongeren de groepen. Een van de meest voorkomende is de leeftijd. Daarnaast spelen factoren als verschil in opvattingen en levensstijl een rol.

Rivaliteit

Rivaliteit kan zowel binnen de groep als tussen verschillende groepen optreden. Binnen de groep bestaan er veelal subgroepen, die zich onderscheiden in bijvoorbeeld alcohol- en drugsgebruik en crimineel gedrag. Rivaliteit binnen een groep is ondergeschikt aan rivaliteit met een andere groep. Per type probleemgroep verschilt de mate en aard van de rivaliteit. Met name meisjes zouden hierin een belangrijke rol kunnen spelen. Rivaliteit tussen groepen is ook in Nederland en Vlaanderen aan de orde. Zo zijn er al diverse krantenberichten verschenen over leden van een jeugdgroep die een lid van een rivaliserende jeugdgroep hebben bedreigd of mishandeld, waarop de andere jeugdgroep met represailles komt.

Profilering

Het als groep ergens staan of rondhangen is dé manier om zich als groep te profileren. Er zijn verschillende manieren waarop de jeugdgroepen zich naar buiten toe profileren. In de minder problematische jeugdgroepen wordt het zich willen profileren met criminele gedragingen minder aanvaard dan in de meer problematische jeugdgroepen.

Signalen voor groepslidmaatschap

Veel ouders hebben weinig zicht op wat hun kind buitenshuis uitvoert. Dat is spijtig, want ouders zouden een belangrijke rol kunnen spelen bij het signaleren van deviant gedrag. Het is belangrijk dat betekenisvolle personen in de omgeving van een jongere zicht hebben op de vrienden waarmee hij of zij omgaat. Signalen die kunnen wijzen op lidmaatschap van een problematische jeugdgroep zijn onder andere:

- de jongere wil weinig vertellen over zijn sociale leven;
- de jongere heeft vrienden die veel ouder zijn dan hijzelf ([Seifert & Hoffnung, 2000](#)).

Wat alle jongeren die deel uit maken van zo'n groep doen, is buiten rondhangen. Om erachter te komen of ze ook daadwerkelijk tot een jeugdgroep behoren die overlast of hinder veroorzaakt of zelfs crimineel actief is, is het belangrijk te weten wie er tot de vriendengroep van de jongere behoort en wat voor gedrag deze vrienden vertonen. In een persoonlijk gesprek, waarbij het belangrijk is een open en niet-veroordelende of vijandige houding aan te nemen, kan men inzicht proberen te krijgen in de risico- en beschermende factoren. Zoals

besproken zijn leden van gangs te herkennen aan bepaalde kenmerken. De meeste jeugdgroepen hebben deze echter niet. Het is dus in veel gevallen lastig om groepslidmaatschap te achterhalen op basis van uiterlijke kenmerken.

Ferwerdamethode

Met de 'methode Ferwerda' worden op systematische wijze jeugdgroepen in kaart gebracht en geclassificeerd. De methode behelst een shortlist, een instrument waarmee een politiefunctionaris die werkzaam is op buurt- of wijkniveau (zoals de buurtregisseur) relatief eenvoudig een problematische jeugdgroep in beeld kan brengen. Deze methode kijkt naar het drugsgebruik onder de leden van de jeugdgroep, in hoeverre ze politie- en justitiecontacten hebben, hoeveel ze rondhangen op straat en of er meisjes lid zijn. Aan de hand hiervan wordt beoordeeld of de jeugdgroep tot de hinderlijke, overlastgevende of criminele categorie behoort.

Eurogang

Onderzoekers uit vijftien Europese landen en Amerika hebben zich verzameld en houden zich bezig met het opstellen van protocollen en instrumenten om een jeugdgroep goed in kaart te kunnen brengen. Zij trachten overeenstemming te bereiken over de omschrijving van gangs en problematische jeugdgroepen en over gestandaardiseerde methoden om deze te onderzoeken. Op deze wijze kan er gedegen onderzoek uitgevoerd worden en kan er internationaal vergeleken worden met als doel jeugdgroepen zo effectief mogelijk aan te kunnen pakken. Deze onderzoekers opereren onder de naam 'Eurogang'.

Maatregelen en preventie

Omgaan met groepsdruk

Bepaalde jongeren zijn gevoeliger voor druk vanuit de groep dan andere. Als iemand in de omgeving van een jongere zich zorgen maakt over de beïnvloedbaarheid van hem of haar, dan kan hulp worden gezocht bij de jeugdhulpverlening. In Nederland dient Bureau Jeugdzorg als toegangspoort tot de algehele jeugdzorg. In Vlaanderen verkrijgt men toegang tot de vrijwillige jeugdhulpverlening via het Comité Bijzondere Jeugdzorg. Daarnaast zijn er voor de omgeving van de jongere (ouders, leerkrachten, hulpverleners) diverse manieren om de jongere te helpen op de juiste wijze met groepsdruk om te gaan:

- Vergroot het gevoel van eigenwaarde door de jongere te helpen zijn of haar sterke punten, vaardigheden en speciale talenten te ontdekken.
- Stimuleer onafhankelijkheid en het maken van beslissingen binnen het gezin en de familie.
- Praat over situaties waarin mensen moeten kiezen tussen tegenstrijdige druk en eisen.
- Moedig de jongere aan te anticiperen op moeilijke situaties en vooruit te plannen.
- Trek niet te snel conclusies gebaseerd op uiterlijke kenmerken van zijn of haar vrienden.

Aanpak problematische jeugdgroepen

Een analyse van een groot aantal Amerikaanse preventie- en interventieprogramma's wijst uit dat er twee veelbelovende strategieën zijn om bendevorming en bendegeweld tegen te gaan, namelijk een directe en een indirecte strategie. Bij de directe strategie wordt de nadruk gelegd op het combineren van preventieve en repressieve maatregelen tot een integrale benadering. Hierbij werken politie, reclassering, justitie en buurtgericht welzijnswerk samen. De indirecte strategie behelst een overkoepelende aanpak van jonge, chronische daders die ernstige criminaliteit plegen met zowel repressieve als preventieve methoden. Het doel van deze aanpak is het verminderen van risicofactoren en het verhogen van beschermende factoren van deze jongeren. Deskundigheid om te komen tot een integrale aanpak van alle drie de typen jeugdgroepen ontbreekt nog.

Ferwerdamethode

De shortlist van de 'methode Ferwerda' (zie paragraaf Signalen) heeft als doel om tot een gestructureerde aanpak van problematische jeugdgroepen te komen. Hij is geschikt om snel een inventarisatie te kunnen maken van problematische jeugdgroepen in de regio. Met behulp van deze methode kan er bij de aanpak goed aangesloten worden op de problematiek van de jeugdgroep.

Typen maatregelen

Van Gemert en Wiersma (2000) hebben onderzoek uitgevoerd naar de aanpak van groepsriminaliteit in Nederland. Zij hebben vijf verschillende typen maatregelen onderscheiden met elk een andere doelstelling (zie tabel 2). Deze typen laten een steeds intensievere bemoeienis met jeugdgroepen zien.

Tabel 2. Typen maatregelen aanpak jeugdgroeproblemen.

type project	activiteit	doelstelling	problematiek	initiatief
voorlichting	voorlichting	bewustwording	licht	gemeente
voorziening	realisatie en sport	overlastreductie		gemeente en jongerenwer
inventarisatie en contact	inventarisatie en contact	inzicht en draagvlak	?	jongerenwerk en politie
toeleiding	werk en scholing	perspectief		jeugdzorg, politie en gemeente
straf	taakstraf en opsporing	reductie groepsriminaliteit	zwaar	reclassering en politie

Bron: Van Gemert & Wiersma, 2000

Voorlichting

Bij dit type maatregel gaat het erom het gedrag van jongeren die tot een groep behoren te beïnvloeden via voorlichting. Deze maatregel is preventief van aard. Men tracht bijvoorbeeld geweld, drank- en drugsgebruik terug te dringen door informatie te verstrekken over de nadelige gevolgen ervan. De groep is dus niet zozeer het onderwerp van de inspanning, maar de groep wordt eerder gebruikt als medium. Als aanpak voor hinderlijke, overlastgevendende of criminele jeugdgroepen biedt dit type maatregel echter niet veel aanknopingspunten.

Voorziening

Bij dit type maatregel wordt getracht voorzieningen te treffen voor jeugdgroepen. Men wil verandering aanbrengen in de overlast die een jeugdgroep veroorzaakt door bepaalde voorzieningen en activiteiten voor hen in het leven te roepen. Jongerencentra en sportfaciliteiten maken vaak deel uit van dat aanbod.

Inventarisatie en contact

De jeugdgroep en de problemen van de jeugdgroep worden uitvoerig geïnventariseerd en in kaart gebracht. Daarna zoekt het jongerenwerk of de politie contact met de groep. Dit heeft als doel de verstoorde relatie tussen de jongeren en de buurt te verbeteren. Hiermee wordt ook beoogd een beter beeld van jongerengroepen te krijgen. In enkele gevallen komt het tot een langdurig en intensief contact tussen de jongerenwerker en groepsleden.

Toeleiding

Bij dit type maatregel wordt aan individuele jongeren binnen de groep specifieke opleiding aangeboden, zoals een opleiding tot surveillant, toezichthouder of assistent-jongerenwerker. Dit biedt hun een opstap naar arbeid, maar tegelijkertijd kan langs deze weg de groep beïnvloed worden. Het is namelijk de bedoeling dat deze toezichthouders, die gemakkelijker toegang hebben tot de groep, de groepsleden corrigeren.

Straf

Dit type maatregel is repressief van aard en maakt deel uit van een juridische interventie, zoals een taakstraf. Deze maatregel wordt toegepast op jeugdgroepen die zich schuldig maken aan (ernstige) vormen van criminaliteit.

Prognose

Lidmaatschap van een problematische jeugdgroep is, zoals de naam al zegt, leeftijdgebonden. Het verlaten van een dergelijke groep heeft vaak te maken met het bereiken van een bepaalde leeftijd en veranderingen in de levensomstandigheden, zoals het hebben van een (niet-criminele) vriend(in). Een deel (onbekend hoeveel precies) van de jongeren die lid zijn van een criminele jeugdgroep persisteert echter in het plegen van criminaliteit of gaat deel uitmaken van de georganiseerde misdaad. Dit zijn over het algemeen de jongeren die vroegtijdig (al voor de adolescentie) zijn begonnen met het plegen van strafbare feiten en binnen de problematische jeugdgroep een belangrijke rol vervullen. Het zijn vooral veranderingen in de levensomstandigheden van de jongere die invloed hebben op het patroon van zijn criminele activiteiten in groepsverband. Strafrechtelijke vervolging leidt dan ook niet altijd tot het uitblijven van toekomstig delinquent gedrag. Zeker in geval van groepsriminaliteit zal een repressieve maatregel zonder leereffect weinig doel treffen als de jongere na het voltooien van de werkstraf of detentie weer terug kan keren in de jeugdgroep waar de problematische gedragingen zich voordeden. Als er vroegtijdig ingegrepen wordt kan bijvoorbeeld een sociale vaardigheidstraining of competentietraining de jongere mogelijkheden aanreiken voor het omgaan met groepsdruk.

Het is onwaarschijnlijk dat bendes in Nederland en België ooit zo omvangrijk zullen worden als in de Verenigde Staten. In sommige achterstandswijken in de Verenigde Staten hebben jongeren totaal geen kans om uit de buurt weg te komen en heeft de overheid zich teruggetrokken uit de wijk, waardoor deze buurten geheel zijn overgeleverd aan de jeugdbendes.

Samenvatting en conclusie

De problemen rond jeugdgroepen komen regelmatig terug in de media. Een jeugdgroep is een groep jongeren met een min of meer zichtbare identiteit, waarbinnen vaak in wisselende samenstellingen subgroepen opereren. Er worden drie problematische jeugdgroepen onderscheiden. Oplopend in ernst van het probleemgedrag zijn dit: hinderlijke, overlastgevende en criminele jeugdgroepen. Sommige jeugdgroepen zijn te specificeren als bendes. Dit zijn groepen die een duidelijke structuur, hoge mate van hechtheid, goede organisatie en gesloten hiërarchie hebben, waarbij het collectief belang boven het individueel belang staat. Ten slotte zijn er nog de uit Amerika overgewaaide gangs die zich onderscheiden door uiterlijke kenmerken en opereren onder een specifieke naam. Lidmaatschap van een problematische jeugdgroep en criminele gedragingen gaan vaak samen met problematiek op andere gebieden.

Belangrijk bij het voorkomen van aansluiting bij een problematische jeugdgroep blijft de rol van de ouders. Door goed zicht te houden op de vriendengroep en de activiteiten buitenshuis van hun kind, kunnen ouders vroegtijdig actie ondernemen en hulp inschakelen om daarmee de mogelijke negatieve gevolgen van lidmaatschap van een problematische jeugdgroep te beperken. Ook kunnen ouders hun kinderen helpen om te gaan met groepsdruk.

Er zijn diverse preventieve en repressieve interventies ontwikkeld om bendevoering en crimineel gedrag tegen te gaan. De Ferwerdamethode wordt ingezet door de politie om op systematische wijze problematische jeugdgroepen in kaart te brengen en een passende vorm van interventie aan te bieden. Er bestaan inmiddels verschillende typen maatregelen om de problematiek zo gericht mogelijk aan te pakken.

* Drs. Miranda Tong Sang, psycholoog en criminoloog, is werkzaam als wetenschappelijk onderzoeker bij De Bascule, afdeling Forensische Jeugdpsychiatrie, te Amsterdam. Drs. Lotte Loef, psycholoog, is daar eveneens werkzaam.

Literatuur

Aangehaalde literatuur

1. Beke, B.M.W.A., Wijk, A. Ph. van, & Ferwerda, H.B. (2006). *Jeugdcriminaliteit in groepsverband ontrafeld. Tussen rondhangen en bendevoering*. Amsterdam: uitgeverij SWP.
2. Gemert, F. van & Wiersma, E. (2000). Aanpak groepsriminaliteit, een inventarisatie van preventie- en interventie maatregelen gericht op jeugdgroepen. Den Haag: Ministerie van Justitie.
3. Gemert, F. van (2002). Botsen met de buurt. Overlast en wisselwerking tussen jeugdgroepen en de buitenwereld. *Tijdschrift voor Criminologie*, 2, 162-171.
4. Gemert, F. van & Fleisher, M. (2002). *In de greep van de groep: een onderzoek naar een Marokkaanse problematische jeugdgroep*. Regioplan Amsterdam.
5. Jankowski, M.S. (1991). *Islands in the Street: Gangs and American Urban Society*. Berkeley: University of California Press.
6. McCord, J., & Conway, K. (2002). Patterns of juvenile delinquency and co-offending. In: E. Waring & D. Weiburd (red.), *Crime and Social Organization (Advances in Criminological Theory, Volume 10)*. New Brunswick: Transaction Publishers.
7. Seifert, L.S., & Hoffnung, R.J. (2000). *Child and adolescent development*. Boston: Houghton Mifflin Company.

Informatie voor werkers in de eerste lijn, ouders en jongeren

Beke, B.M.W.A., Wijk, A. Ph. van & Ferwerda, H.B. (2006). *Jeugdcriminaliteit in groepsverband ontrafeld. Tussen rondhangen en bendevoering*. Amsterdam: uitgeverij SWP.

Haan, W.J.M. de, & Miedema, S. (2001). Jeugdgroepen en gangs. In: R. Loeber, N.W. Slot, & J.A. Sergeant (red.), *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie (205-223)*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum.

Adressen

Voor inzicht in de jeugdgroepen die zich in een bepaalde wijk ophouden, wordt geadviseerd contact te zoeken met de plaatselijke politie. Voor informatie over de aanpak van problematische jeugdgroepen wordt verwezen naar gemeentelijke websites en de plaatselijke politie. Daarnaast wordt aangeraden de actualiteiten in de gaten te houden. In Nederland zou voor meer informatie contact gezocht kunnen worden met de plaatselijke Bureau Jeugdzorg.

Internet

www.partypeeps.nl (populair onder jongeren)

www.youtube.com (met filmpjes over en door leden van een jeugdgroepen en gangs)

